

Przegląd Broni Ręcznej 2002: Podsumowanie Rozdziału

7 Zmieniające się postawy: Programy zbioru i niszczenia broni

Programy zbioru i niszczenia broni są realizowane w wielu miejscach na całym świecie. Podczas gdy ich cechy mogą się różnić, ich główne elementy są zasadniczo takie same. Przeszłe próby zdawania broni kończyły się z różnymi wynikami. Liczba i stan zebranej broni często były niesatysfakcjonujące. Broń ta w niektórych przypadkach nie była niszczona, lecz później wprowadzana ponownie do obrotu, a niektóre programy, w szczególności te, które oferują pieniądze w rekompensacie, zwiększały popyt i prowadziły do napływu broni na dany obszar. Pomimo braku zgodności co do ich skuteczności, programy te nadal uzyskują poparcie polityków, agencji operacyjnych, dawców oraz opinii publicznej. Liczba programów rośnie, jest to trend który najprawdopodobniej się utrzyma ponieważ programy zbioru i niszczenia broni były jednym z niewielu konkretnych środków, który uzyskał powszechne poparcie podczas Konferencji ONZ nt. Broni Ręcznej.

Przegląd ostatnich programów zbioru broni wskazuje, iż są one zazwyczaj ukierunkowane na wsparcie albo wysiłków na rzecz prewencji przestępczości, albo tworzenia pokoju. Jest to szczególnie silna tradycja w obu Amerykach, gdzie wykorzystuje się takie programy jako część szerszej strategii zapobiegania przestępczości. Obecność broni ręcznej w miejscach, w których toczyły się konflikty, może podkopywać kruche porozumienia pokojowe, utrudniać tworzenie pokoju i rekonstrukcję, oraz powodować wzrost prawdopodobieństwa powrotu do przemocy. Tym samym rozbrojenie grup rebelianckich, paramilitarnych, innych nieregularnych sił zbrojnych, a nawet cywilów jest decydującym czynnikiem dla dotrzymania uzgodnień pokojowych. Jednakże gdy operacje pokojowe i formalne procesy rozbrojeniowe kończą się, nadmierne ilości broni częstokroć pozostają w rękach byłych kombatanów lub innych cywili. Z tego względu, dobrowolne programy rozbrojeniowe są wykorzystywane do ograniczenia liczby broni w obrocie w sytuacjach po-konfliktowych w krajach jak Nikaragua, El Salvador i Mozambik.

Mało prawdopodobne jest, aby programy zbioru broni miały trwały wpływ, o ile nie będą one częścią szerszej strategii ukierunkowanej na zajęcie się przyczynami leżącymi u podstaw konfliktów. Rosnąca świadomość wzajemnego wzmocnienia stosunków między bezpieczeństwem a rozwojem, doprowadziła do uświadomienia, iż oba elementy są niezbędne dla zapobiegania konfliktom i tworzeniu pokoju po konfliktach. Pierwsza całościowa próba powiązania rozbrojenia ze strategiami rozwoju poprzez odbiór broni, podejście, które stało się znane jako „broń za rozwój”, została podjęta w prowincji Gramsh w Albanii w 1999 roku. Obecnie, UNDP oraz inne organizacje opracowują i realizują projekty w tych ramach w różnych regionach i krajach takich jak Albania, El Salvador, Wysp Salomona oraz częściach Afryki.

Poprzednie wysiłki na rzecz zbioru broni są obecnie analizowane w celu zidentyfikowania najlepszych praktyk oraz uniknięcia problemów napotkanych w przeszłości. Opracowywany koncept broni w zamian za rozwój, ilustruje w jaki sposób programy związane ze zbiorem broni poszerzają swoje cele, integrując nowe metody i podejścia oraz wydłużając czas swojego trwania. Coraz częściej tworzą one część całościowych, długookresowych strategii, które, promując rozwój oraz bezpieczeństwo człowieka, są ukierunkowane na podstawowe przyczyny przemocy, a tym samym popyt na broń. Jest to odzwierciedlone w zmieniającej się roli rekompensaty, tam gdzie istnieje trend odchodzenia od indywidualnych nagród w kierunku zbiorczych programów motywacyjnych. Innym komponentem, który jest coraz

częściej integrowany z takimi programami jest edukacja publiczna, która poprzez wzmacnianie świadomości i zmianę podejścia opinii publicznej wobec roli broni w społeczeństwie, może pomóc w zwiększeniu skuteczności tego typu programów. W rzeczywistości, liczba odebranej broni może być często mniej ważna niż inne cele, takie jak budowanie wiarygodności, wpływanie na postawy oraz zawieranie współpracy i tworzenie zaufania w danym społeczeństwie.

Jak skuteczne są programy odbioru broni? Nadal konieczne jest wypracowanie i stosowanie bardziej wiarygodnych kryteriów ewaluacji tych programów. Oceny przeszłych programów są niewystarczające, brak jest pewności co do kryteriów, na których winny się one opierać, oraz istnieje stała potrzeba wypracowania wymiernych wskaźników sukcesu. Pod względem ewaluacji znaczenia ilości odebranej broni, kluczowym problemem jest generalny brak podstawowych danych o posiadanej broni ręcznej w społeczeństwie docelowym, bez których trudnym jest wyciągnięcie jakichkolwiek sensownych wniosków. Poza liczbą i jakością odebranej broni konieczne jest dokonanie oceny społecznego wpływu tych programów. Bez systematycznego przeprowadzenia tego typu studiów, niemożliwe jest ocenienie faktycznego skutku, jaki miał dany program na wspólnotę, na przykład pod względem przestępczości, zdrowia publicznego oraz publicznej percepcji niebezpieczeństwa. Relatywny brak dobrze udokumentowanych wyników spowodował znaczną lukę w debacie nad sukcesem i porażką. Dopóki ten problem będzie istniał, nie można stwierdzić skuteczności tych środków.